

re keltezhetnénk, és a tatár pusztítás utáni hevenyészett újjáépítés emlékeként értelmezhetjük.

Az ötödik építési periódusban a negyedik periódus kőépületét toldották meg dél felé. A szelvénybe az épület keleti homlokzati falának egy rövid szakasza esett csak bele. Ennek alapozása jóval mélyebb volt a negyedik periódus alapozásánál. A nyugati falat ezen a területen egy újkori meszesgödör elpusztította, így vizsgálni nem tudtuk. Távolabb a 2003/3 szondában bukkanunk csak rá alapozási árkának egy 20. századi villanykábel által nagyrészt elpusztított csekély maradványaira. Az épületszárny előtt húzódó kerengőfolyosó kiszedett alapozási árkát találtuk meg a 2003/9 kutatóárokban. E fal elbontása és alapozásának kitermelése után fölé, kissé eltolt tengellyel egy másik fal épült. Ez talán a 15. sz. végi kerengőátépítés során készülhetett. Feltehetően az ötödi periódus, tehát a nyugati szárny mélyebb alapozású, így alighanem emeletes déli folytatása, a kolostornégyszög kiépítésével együtt történt, és az 1330-as évekre datálható.

A nyugati szárny belsejében egy melléklet nélküli sírt tártunk fel. A sír igen magasan feküdt, ezért lehetséges, hogy már a kolostor romjai közé történt török kori betemetkezés volt. A sír lábrészét egy árok pusztította el. Ez az árok nagyjából a nyugati kolostorfal irányát követte, de annak alapozási árkánál sekélyebb volt. Feltehetően Czobor Béla egyik 19. századi kutatóárka lehet. A 2003/9 kutatóárokban egy vasbetonlemezzel lefedett kutat találtunk közvetlenül a kerti út burkolata alatt. E kút valószínűleg a kolostorromok közé épített 19. sz. végi–20. sz. eleji ház kútja volt, amit az 1920-as években, a villa építésekor és a park kialakításakor fedtek le.

A kutatás eredményeit összefoglalva, a kolostor alapítása előtt a területen szórványosan fellelhető őskori leletek által igazolt történelem előtti telep után a 11. sz. első felében jött létre az első középkori település. Az I. András király által a 11. sz. közepén alapított bazilita kolostor építése során elsőként a templom és tőle délre, egy vele párhuzamosan álló, faszerkezetű trapedza készült el. A szerzetesek celláinak nem kerültek elő maradványai. Később a trapedza és a templom nyugati homlokzatát egy másik faépülettel kötötték össze. Ez a bővítés esetleg összefügghet Szt. László jelentős adományával, amelyben a kolostornak adta a visegrádi rév jövedelmét. Amikor 1221 körül a bencések átvették a rendházat, a leégett faépületeket lebontották, és helyette a templom elé kőből előcsarnokszerű épületet emeltek, amelyet dél felé egy négyzetes helyiséggé bővítettek ki. Elképzelhető, hogy a kolostor lakóépülete maga az előcsarnok, illetve annak emeleti tere lehetett, a déli négyzetes helyiség pedig – a benne előkerült nagyméretű tűzhely alapján – talán konyhaként értelmezhető. Ezt az épületet átépítve később egy földszintes szárnyal dél felé megtoldották. E munkákra esetleg a tatár pusztítást követő renoválás kapcsán kerülhetett sor, amely összefügghetett IV. Béla 1257-es oklevelével, amelyben megerősítette Szt. László adományát, illetve Mária ki-

rállyal 1260-as adománylevelével, amelyben (Pilis)Marótot juttatja a monostornak. A kolostor nagy átépítésére 1333 és 1342 között került sor. Ekkor építették át a templomot, és ekkor alakították ki a kolostornégyszöget, amelybe belefoglalták a 13. századi nyugati kolostorszárnyat is. A kolostor kerengőjét 1493 után építhették újjá, mikor a pálosok átvették a rendházat, és Bakócz Tamás támogatásával felújították az épületet.

BUZÁS GERGELY

426. Visegrád, Várkert

(Pest megye) LT, Á

A 2002-ről 2003-ra halasztott munka célja a Sibrikdombon keresztül a Mogyoróhegy, illetve Fellegvár irányába vezető út jobb oldalán lévő, a Duna felé lejtő dombháton a 2000–2001 években feltárt településrész területének szisztematikus kutatása volt.

A 2003. május 7. és június 30. között végzett ásatás során kb. 500 m² felületen, a domb K-i felét kutattuk meg az É-i, illetve a K-i lejtőn húzódó bozótsávig. Három ház, 7 szabadban lévő kemencét, 1 gödröt, 1 vastartalmú kőzettel és vassalakkal telített gödröt, 1 felszíni objektumot, nagy kiterjedésű vízelvezető rendszert tártunk fel.

A lelőhely jellemzője, hogy az erózió miatt az objektumok feltájtja, illetve az Árpád-kori járószint a mai felszínhez képest igen magasan, 20–40 cm-re húzódik. A domb D felé emelkedő részén a sárgás-szürkés altalajt Árpád-kori, világosbarna feltöltődés fedi, ebben rajzolódhatnak ki az objektumok elválásai. A domb ÉÉK-i lejtőjén, illetve a vízelvezető árkokban a víz által lehordott apró kőréteget találtunk.

A korai falvak jellemző leletei kerültek elő itt is: átlatsont, kerámia, vastárgyak. A kerámia zöme – a régebbi, Méri-, Kovalovszky-féle ásatás cserépanyagához képest – későbbi, 12–13. századi vékonyfalú világos barna, szürke kihajló, profilált peremű darabok, amelyek jól köthetők a III. Béla érmekhez és más kései leletekhez.

Az ideai ásatás legkiemelkedőbb lelete egy öntött bronzkereszt, Krisztus-ábrázolással (a fejrészt levágták), amely egy felszínen levő objektum és gödör között az Árpád-kori felszínen III. Béla bizánci típusú érmével és egy aranyozott bronz csattal együtt került elő. Több kollégával – Kovalovszky Júlia, Lovag Zsuzsa, Kiss Etele – konzultálva, a hazai anyagban unikális példányt bizánci előkép után a 12. század közepén készült darabnak határoztuk meg.

A vízelvezető árkokat a házak mellett a domb lejtő felé szakaszosan ásták „V”, illetve félkör átmetszetben, változatos mélységben.

Az É-i domb lejtőn több négyzetméteres felületen vörös vastartalmú kőréteg alatt ovális gödörben kövek mellett vassalakkok kerültek elő. A jellegzetes leletek (szerszámok, félkész termékek stb.) híján a minták vizsgálata alapján alkothatunk képet az ipari tevékenységről.

A domb K-i lejtőjén az Árpád-kori szintre vastag korabeli feltöltődés rakódott rá. A domb szélén objektumokat nem találtunk, kerámia-, állatcsont-, s főleg vasleletekben viszonylag bővelkedtünk. Az ÉK-i szelvény-sarokban a domb aljában az Árpád-kori járósínt feletti sötétbarna, leletgazdag rétegben III. Béla már ismert érme került elő.

A 2003-ban feltárt 3 ház közül kettőnek a lakógödört 20–40–50 cm mélyre ásták, a harmadik ház gödrének falát D felé emelkedő dombba mélyítették, míg az É-i oldalon szinte felszíni falai voltak. Az utóbbi házat egy korábbi lakóépítménybe ásták bele. Az időbeli különbséget jól lehetett tanulmányozni a két épület eltérő megformálású technikai kivitelű kerámiaanyagában is. Ugyancsak a falurészen belüli periodizáció finomítására ad lehetőséget a D-i munkaterületen feltárt objektumcsoport. Egy földbe mélyített házat felhagyása után 2 külső kemence munkagödrének használták, innét alig 20 cm-re, 20–30 cm-rel magasabban újabb külső kementét tártunk fel, amelynek kiserkeszthető boltozata az erodált domboldal jelenlegi szintje fölé emelkedik.

A korábbi őskori objektumok mellett ez évben egy nagyméretű kövekkel borított kelta gödröt is feltártunk. Paticsos, faszenes betöltésből jellegzetes kelta kerámia mellett megmunkált díszített csonttárgyak és bronz viseleti díszek kerültek napvilágra.

GRÓF PÉTER

427. Visegrád, Városközpont

(Pest megye) Kö

2003. július 21.–október 29. között folytattunk ásatásokat a 11-es autót, a Rév utca, a Fő utca és a Mozi köz által határolt területen, melyek a 83, 84, 85 hrsz. számú telkeket ölelik fel. Jelenleg nem az egész 1,3 ha-t kutatunk, csak annak északi részét, körülbelül egyharmadát a területnek (83/3, 84/4 hrsz. számú telkeket).

A régészeti kutatás megkezdése az itt tervezett beruházásoknak köszönhető. A Visegrádi Önkormányzat városvezetősége új városközpont kialakítását tervezi ezen a területen. Az ásatást a város önkormányzata finanszírozta, melyet a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériumától pályázati úton nyert összeg egészített ki. Az ásatást a Magyar Nemzeti Múzeum Mátyás Király Múzeumának régészei végezték. A munkálatokat Mészáros Orsolya irányította. A terület egyik részének munkálatait Gróf Péter és Gróh Dániel vezették, folytatva itteni korábbi kutatásaikat.

Az építkezések adta lehetőség rendkívül komoly továbblépést jelentett Visegrád város régészeti és történeti kutatásaiban, a középkori topográfiáról való eddigi ismereteink bővítésében. A város területén eddig csak kisebb munkálatok, elsősorban leletmentő feltárások folytak, melyek pénz és idő hiányában nem engedték meg a teljes, minden részletre kiterjedő kutatást.

A jelenlegi ásatás helyszíne azért nagyon jelentős, mert ez a terület a középkori városnak is központi terü-

lete volt. A korábbi években a terület egyes részein már folytak részleges feltárások, melyek nagy segítséget nyújtottak a jelenlegi ásatás megtervezéséhez. Az eddig megismert épületek, épületrészek mind felépítésüket, mind leletanyagukat tekintve azt bizonyítják, hogy a területen jelentős építményekkel lehet számolni.

A régészeti kutatásokkal, és feldolgozómunkával párhuzamosan folyik a történeti kutatás, azaz a városra vonatkozó írott források szisztematikus feldolgozása.

A fent jelzett területen 819 m²-t kutattunk meg teljes alapossággal. Feltártunk egy kőházat, melyet a 15. sz. második felében emeltek. A déli zárófal mellett közvetlenül, az épület keleti részén kívül egy kályhaalapozást találtunk. A kályha tűztere patkóíves volt, a tűztérben belül kerámialeletek nem voltak, azonban a tüzelőnyílásnál rengeteg. A tüzelőnyílás előtt egy szabályos íves gödör széle volt megfogható, ezen belül volt a rengeteg kerámia- és kályhaszemtöredék. Ezek kora 15. század második fele, így a gödör datálja a kályhaalapot is. A gödör ugyanis – a benne talált leletek helyzete és összetétele miatt – szemétgödör lehetett a ház mellett, melyet akkor mélyítették ide, amikor a kályha már nem volt használatban. A kályha tehát a 15. század második fele előtt létezhetett. A tűztérben lelet nemigen volt, azonban behullott téglák sok, melyek ujjbehúzásosak voltak. Egyik-másikon fényes zöldmázcsseppek voltak, melyek 15. századi kályhacsempéken jellemzőek.

A kályha benyúlik az épület alá, pontosabban az alapfalak mellett van közvetlenül. Azonban a külső járósíntet is meghatározó habarcskifolyás a kályha tűzterének maradványain van. Ez datálja az épületet, a ház a kályha használata és elpusztulása után épült, tehát a gödörrel lehet egyidős, azaz a 15. század második feléből való.

A feltárt épületen belül 14–15. századi kerámiát találtunk (fazekak, korsók, kancsók), továbbá kályhacsempéket, kályhaszemeket. Típusuk a Visegrád területén (Palota, város, Fellegvár) általánosan előforduló budai kerámia. A leletek mennyisége közepes; mivel pusztulási törmelék nem volt, így a kerámia mennyisége sem roppant. A 14. századi kerámia jelenléte (jelentősebb darabok) és az épületen kívüli kályhaalap jelzik, hogy már ekkor kellett itt állnia építménynek, mely azonban nem volt megfogható. A 15. századi leletek a ház használati kerámiája lehetett.

Jelentős kerámialeletek:

14. századi lilios kályhacsempe töredéke. Ilyen típusú a Palota ásatása során is előfordult.

14. századi kályhacsempe-nyomó negatív töredéke. 2 db, ugyanolyan a sarka a mintának. Egyedülálló lelet, Visegrádon ilyen még nem került elő, de az ország területén sincs sok. Fazekas mesterséghez tartozó darab, de egyéb jellegzetes lelet híján az épület nem azonosítható fazekasműhellyel. (Továbbá a lelet 14. századi, míg az épület 15. századi.) Sárkányfarok része figyelhető meg a töredéken és egy sisakdísz-alj indítása. (Korát formája alapján azonosítottuk.)